

Angi János

Az amerikai elnökválasztásról*

*Republicans is fine ,
If you're a multi-millionaire,
Democrats is fair,
If all you own is what you wear.
(Frank Zappa)*

Amerika novemberben „királyt választ” — az Egyesült Államok elnökének személyében négy évre a világ talán legbefolyásosabb politikusát választja meg. E sorok írásakor, júniusban szinte biztosra vehető, hogy már csak két pályázónak maradt esélye a győzelemre: William Jefferson Clintonnak, az USA 42. elnökének és Robert Joseph Dole szenátornak, a republikánus szenátusi többség vezetőjének.

Magyarországon viszonylag kevésbé ismert az a kétségkívül bonyolult procedúra, melynek során valakiből amerikai elnök lesz. Ezen írás arra vállalkozik, hogy vázlatosan bemutassa az amerikai elnökválasztás rendszerét.

1. A törvényi szabályozás

Az Egyesült Államok szövetségi állam, melyben az egyes tagállamok törvényei csak a legfontosabb kérdésekben egyeznek meg, számos ponton azonban eltérnek egymástól. Nincsen ez másképp a választások szabályozásában sem: a politikai rendszer legfontosabb alapelemeit az Alkotmány (*Constitution of the United States*) határozza meg, ezt egészíti ki néhány szövetségi törvény, a részletes szabályozás azonban az 50 állam saját törvényhozására van bízva. Ez rendkívüli tarkaságot eredményez, amit az USA Kongresszusa (*U.S. Congress*) csak abban az esetben kísérel meg befolyásolni, ha az lényeges pontokon térne el az Alkotmány szellemétől. A politika szintjeit ennek megfelelően a szövetségi (*national*, azaz nemzeti), a tagállami (*state*) és helyi (*local = county + municipal*) szintek jelentik.

Az USA elnökévé (*president*) választható az, aki az Egyesült Államok állampolgáraként született, 35. életévét betöltötte és legalább 14 éve az USA területén van állandó lakhelye. Megbízatása 4 évre szól, s 1951 óta csak két ciklust tölthet ugyanaz a személy az elnöki poszton. Egy személyben állam- és kormányfő, ebből adódóan legfontosabb jogkörei: a hadsereg főparancsnoka; közjogi eseteket kivéve kegyelmet adhat; a Szenátus (*U.S. Senate*) jóváhagyásával

* Ezúton szeretnék köszönetet mondani a Lucas County Demokrata Pártnak (Toledo, Ohio), hogy vendégül láttak 1992 őszén, és így a helyszínen kísérhettem figyelemmel a Clinton-kampány utolsó heteit az egyik legfontosabb „harcmezőn”.

nemzetközi szerződéseket köthet; kijelöli a legfontosabb tisztviselők jelentős részét (köztük a minisztereket, a nagyköveteket, a CIA vezetőjét stb.). Miután az Alkotmány a hatalommegosztást fékek és ellensúlyok (*checks and balances*) beiktatásával kívánja elérni, jogköreinek egy része a másik két hatalmi ág ellenőrzéséből adódik (ahogyan azok is ellenőrizhetik az elnököt): kijelöli a Legfelső Bíróság (*Supreme Court*) tagjait üresedés esetén; rendkívüli esetekben összehívhatja a Kongresszust és elnapolhatja annak üléseit; ajánlásokkal élhet; törvényjavaslatokat kezdeményezhet; megvétózhatja a törvényeket, amelyek elnöki vétó esetén csak kétharmados többséggel fogadhatók el. Az elnököt csak a Szenátus vonhatja közjogi értelemben felelősségre, ha ilyen tárgyalást folytat le, akkor ülésén az elnöki tisztelet a Legfelső Bíróság elnöke látja el.

Az elnökválasztáson — mint minden egyéb politikai választáson — a múlt század utolsó harmadáig csak a megfelelő vagyonnal és jövedelemmel rendelkező fehér férfiak vehettek részt. 1870 óta az Alkotmány elvben lehetővé tette a feketék számára is a részvételt, s 1920 óta a nők is szavazhattak az USA egész területén. Nem lévén egységes választójogi törvény, az alkotmányos szavazati jog ellenére a gyakorlatban 1965/66-ig egyes déli államok különféle módokon korlátozták a feketék választásokon való részvételét. Ennek módja lehetett a fejadó, a műveltségi cenzus, az előválasztásokból való kizáratás. 1971-ben szállították le 18 évre a szavazói korhatárt az Alkotmány újabb kiegészítésével.

Mindezek ellenére a részvétel nem automatikus, annak feltétele a regisztráció. Ez az utóbbi években formalitássá vált, a legtöbb államban elég hozzá a jogosítvány bemutatása és néhány hónapos helybenlakás. A potenciális amerikai választópolgárok mintegy háromnegyede regisztráltatja magát, így a lakosság egy-negyede egészen biztosan nem él szavazati jogával. Egyes államokban ekkor kell a párthovatartozást is tisztázni, ez teszi lehetővé az előválasztásokon a pártjelöltek közötti választást. Ha valaki éveken keresztül nem megy el szavazni, akkor a legtöbb helyen törlik a névjegyzékből, s újra regisztráltatnia kell magát, ha ismét szavazni akar.

Az elnökválasztáson nem győz automatikusan a legtöbb szavazatot kapott jelölt, az elnök személyéről a választások után dönt egy elektori testület (*Electoral College*). A ténylegesen leadott voksok (*popular votes*) csak az elektori mandátumok megszerzését eredményezik, az így megválasztott elektorok szavazása dönti el a végső eredményt. Ez ugyan közvetett választást jelent, de ahogyan az európai demokráciákban is pontosan lehet tudni, hogy a szavazás után a parlamenti erőviszonyoknak megfelelően melyik párt fogja adni a miniszterelnököt, ugyanígy az USA-ban is pontosan tudható rögtön a választások után, ki lesz az elnök.

Az elektorok száma megegyezik a Kongresszus képviselőinek és szenátorainak számával, s 1964 óta a szövetségi főváros, Washington, D. C. is rendelkezik 3 elektori szavazattal. Az egyes államok annyi elektorral rendelkeznek, ahány képviselőjük van a Kongresszus két házában. Az 1912-es reformok óta 435 fős a Képviselőház (*House of Representatives*), ez a szám csak Alaska és Hawaii felvételekor nőtt időlegesen kettővel. A 96 majd 100 fős Szenátus és a három fővárosnak juttatott szavazat így összességében az utolsó három évtizedben 538 fős elektori testületet jelentett. Aki ebből az 538-ból 270-et megszerez, az lesz az elnök.

A képviselőházi helyek nagyságrendjét tíz évenként, az esedékes népszámlálások eredményeinek összesítése után szabályozzák újra. Egy képviselővel minden állam automatikusan rendelkezik, a többi képviselői helyet a lakosság számának arányában osztják el. Mindez természetesen nem érinti a szenátusi helyeket, oda mind az ötven állam két-két szenátort választhat. Legutóbb 1992-ben osztották újra a helyeket, ezzel együtt a választókereteket és értelemszerűen az elektorok számát. Az utóbbi évtizedekben a nyertesek az USA ún. napfényes övezetéből (*Sunbelt*) kerültek ki, míg a főbb vesztesek a régi ipari államokból.

1. táblázat. A népszámlálások utáni újracsatlások

főbb nyertesei				főbb vesztesei			
állam	elektorok száma			állam	elektorok száma		
	1952	1982	1992		1952	1982	1992
California	32	47	54	New York	45	36	33
Texas	24	29	32	Pennsylvania	32	25	23
Florida	10	21	25	Illinois	27	24	22
Arizona	4	7	8	Ohio	25	23	21

Forrás: *CQ Guide to U.S. Elections*, pp. 305, 313.
1990 Census of Population, p. 3.

A választásokon minden egyes államban külön-külön számlálják össze a voksokat, s 48 államban az a jelölt kapja meg az elektorok kijelölésének jogát — s ezzel együtt azok szavazatát —, akire a legtöbb választó szavazott. A győztes az összes elektori voks elve (*winner-take-all*), azt jelenti, hogy a vesztesre hiába szavaznak akár több millióan, azok a szavazatok gyakorlatilag elvesznek. Ezt az elvet bírálják a legtöbbet, hiszen így föderális szinten előfordulhat, a kisebb támogatással rendelkező jelölt nyer. Három állam példáján ez úgy illusztrálható, hogy *D* jelölt hiába nyer az első államban 5:2-re *R* ellen (7 elektor), ha a kisebb lélekszámú másodikban és harmadikban (5–5 elektor) veszít 3:2-re. Ha összeszámláljuk az összes szavazatot, *D* jelölt 9-et kapott (5+2+2), míg *R* csak 8-at (2+3+3), de a két kisebb állam elektorai mégis megválaszthatják *R*-t 10:7 arányban. A múlt században ez háromszor a valóságban is előfordult, ebben az évszázadban még nem volt rá példa. A legközelebb ehhez Richard Nixon állt 1960-ban, amikor rendkívül szoros volt a küzdelem, s néhány ezer voks azt eredményezhette volna, hogy az összességében kevesebb szavazatot kapott republikánus jelölt lesz az elnök a demokrata John F. Kennedyvel szemben.

A két kivételt a „győztes az összes elektori voks” elv alól Maine és Nebraska jelenti. Ott a képviselői helyek után járó elektorokat az szerzi meg, aki az

illető körzetben győz, míg a szenátori helyek után járó két-két elektor azé, aki az állam egészében az élre kerül. Ez — ha szoros az eredmény —, bizonyos esetekben Maine-ben 3+1, Nebraskában 4+1 vagy 3+2 elektori megoszlást eredményezhet. A két kis államban azonban a végső győztes eddig nyert Maine mindkét felében és Nebraska mindhárom harmadában is, így nem került sor a megosztásra. Mindkét államra masszív republikánus fölény volt a jellemző az utóbbi évtizedekben, így az elektorokon való osztozás csak elvi lehetőség maradt.

2. A pártok

Az Egyesült Államok történetének utolsó másfél évszázada a kongresszusi és elnökválasztásokat tekintve egy kétpártrendszerű váltógazdálkodás jegyében zajlott. Noha az Alkotmány szövegezői nem támogatták politikai pártok létrejöttét, már a legelső amerikai kormányzat alatt kialakultak az első pártszerű politikai csoportosulások. Akik támogatták egy erősebb központi hatalom szervezését, Föderalistáknak nevezték magukat, míg az ellenzők hozták létre a Demokrata Köztársasági Pártot (*Democratic Republican Party*) a mai Demokrata Párt elődjét. Az utóbbi politikai csoportosulás vezetője Thomas Jefferson lett, akit 1796-ban alelnökké, majd 1800-ban elnökké választottak. Andrew Jackson alatt kopott ki a párt nevéből a republikánus jelző, az 1820-as évek végétől mai nevén, Demokrata Pártnak (*Democratic Party*) hívják. A polgárháború idején a demokraták rabszolgaság pártiak voltak, s a déliek veresége után az első világháborúig mindössze egyetlen elnökük volt, az 1884-ben és 1892-ben megválasztott Grover Cleveland. Az 1912-es politikai reformok óta hét elnököt adtak az USA-nak: Woodrow Wilson (1913–21), Franklin D. Rooseveltet (1933–45), Harry Trumant (1945–53), John F. Kennedyt (1961–63), Lyndon B. Johnst (1963–69), Jimmy Cartert (1977–81) és Bill Clintont (1993–). Az utolsó négy évtizedben a demokraták uralták a Képviselőházat (1995–97 kivételével) és a Szenátust (1981–87 és 1995–97 kivételével), ugyanakkor az elnökválasztásokon némileg gyengébben szerepeltek a republikánusoknál.

A Republikánus Párt (*Republican Party, GOP = Grand Old Party*) némileg később jött létre, 1854-ben alapították meg. 1860-ban nyerték meg először az elnökválasztást Abraham Lincoln vezetésével. A rabszolgaság eltörlését zászlójukra tűző republikánusok ezután 1912-ig szinte teljesen uralták az elnökségért folyó küzdelmet, és 1912-ben is egy időleges pártszakadás miatt veszítettek. Az első világháború utáni elnökeik Warren G. Harding (1921–25), Calvin Coolidge (1925–29), Herbert Hoover (1929–33) voltak, majd az utóbbi félszázadban Dwight D. Eisenhower (1953–61), Richard Nixon (1969–74), Gerald Ford (1974–77), Ronald Reagan (1981–89) és George Bush (1989–93). A Kongresszusban az utolsó évtizedekben csaknem végig kisebbségben voltak, kivételt Reagan elnökségének első hat éve jelentett, amikor a Szenátusban többséget értek el, s a jelen ciklus, amikor mindkét házban övék a többség.

Az amerikai pártok nem hasonlítanak az általunk megszokott közép-kelet-európai fasiszta vagy szocialista/kommunista pártokra. Nem tömegpártok, ame-

lyek rendszeres pártéletet élnek, nincsenek mozgalmi hagyományaik, nem akcióznak, nem szednek tagdíjat, nem kellene ajánlók a pártba való felvételhez, nem rendelkeznek nagy hatalmú pártvezetéssel vagy apparátcsikok százezreivel, millióival. Aktivitásuk a politika bizonyos történéseire korlátozódik, pártként ritkán avatkoznak be a törvényhozás vagy a végrehajtás folyamatába, a gazdaságba vagy az emberek mindennapi életébe. Választási pártok, melyeknek fő funkciója a jelöltállítás a különböző politikai posztokra, a programok kidolgozása, a kampány lefolytatása, szervezése, a választók mozgósítása.

Magyar szemmel viszonylag kis különbség látszik a demokraták és a republikánusok között. Ennek részben oka a nagyfokú konszenzus a politikai berendezkedés, az intézményrendszer, a szabadságjogok biztosítása tekintetében, másrészt pedig a kétpártrendszer okozta gyűjtőpártiság. Ha valaki politikai pályára kíván lépni, minimálisak az esélyei, ha azt függetlenként vagy valamelyik pici amerikai párt támogatásával teszi. Bárhogyan is gondolkodik, lényegében csupán két párt között választhat, s a néppárti jelleg nem teszi lehetővé a viszonylag homogén, ideológiai párttá alakulást. Néha nagyobb különbségek mutatkoznak bizonyos régiók, mint egy-egy párt között; egy déli demokrata sokszor konzervatívabb álláspontot képvisel, mint egy keleti parti republikánus. A magyar politikai fogalomkészlettel leírva őket mindkét pártot liberálisnak nevezhetnénk, az itthoni pártpalettán a demokratákhoz legközelebb az SZDSZ és az MSZP liberálisai állnak, míg a republikánusokkal a FIDESZ és a konzervatív pártok liberális szárnyai rokoníthatóak. Az Egyesült Államokban azonban ezek a szavak mást jelentenek, mint Európában, a konzervatív jelzőt csupán a republikánusok jobboldalára, míg a liberálisat csak a demokraták bal szárnyára használják. Mindkét szó pejoratív tartalommal is bírhat, a konzervatív maradit, rendpártit jelenthet egy demokrata politikus szókészletében, míg a liberális egyenlő a szocialistával, sőt a kommunistával a republikánusok egy részének felfogásában.

Vannak mégis olyan sarokpontok, melyek jól elkülöníthetővé teszik a két amerikai pártot egymástól. A demokraták a minél nagyobb esélyegyenlőséget, a kisebbségek védelmét, a pozitív diszkriminációt, a nagyobb állami feladatvállalást tűzték zászlójukra, ugyanakkor ellenzik az állami beavatkozást minden olyan területen, ahol ez tiltó rendelkezésekkel járhat (kultúra, véleménynyilvánítás, az abortusz kérdése stb.). A republikánusok a minél kisebb állami beavatkozás hívei a gazdaságban és a szociális szférában, az önkormányzatokat erősítik a föderális állammal szemben, csökkentenék az adókat, támogatják a hagyományos kulturális értékek, a család megővését, s általában ellenzik az abortuszt. Egészen leegyszerűsítve az egyenlőség kontra szabadság dilemmájaként szokták leírni a legfontosabb választóvonalat, azaz mennyi szabadságot szabad feláldozni az egyenlőség kedvéért? Minthogy azonban az élet ennél sokkal bonyolultabb, a gyakorlati problémák megoldásában ez nem mindig érvényesül; arról nem is beszélve, hogy mindkét párt rendszerint megosztott a konkrét kérdésekben, s nagyon ritka az az állapot, hogy a kongresszusi szavazatok pusztán a párthovatartozás mentén történnek.

3. A jelöltek

„The Cure for the Blues” — Bill Clinton

Bill Clinton életpályája aligha nevezhető tipikusnak az amerikai politikai establishmentet tekintve. Ő az Egyesült Államok első elnöke, aki a második világháború után született (1946. augusztus 19. — az Arkansas állambeli Hope városka). Édesapja már 4 hónappal Bill megszületése előtt autóbaleset áldozata lett, a gyermeket egy jó darabig nem is édesanyja, hanem nagyszülei nevelték. Édesanyja Roger Clinton autókereskedőhöz ment újból férjhez (Bill az ő nevét viseli 7 éves kora óta), egy alkoholista-hoz, aki májrákban halt meg, amikor Bill 21 éves volt. Bátyja kábítószeres lett, így összességében elmondható, Bill Clintonnak elég küzdelmes gyermekora volt. Jó tanulmányi eredményei miatt egyetemre már a legjobb helyeken járt: Georgetown (Washington, D. C. kitűnő magánegyeteme), Oxford (Anglia), majd a Yale-en szerzett jogi doktorátust.

Clinton 28 éves korában pályázott először politikai állásra, 30 éves volt, amikor főügyésznek (*attorney general*) választották Arkansas-ban. 1978-ban 32 éves korában az Államok legfiatalabb kormányzója lett, s 2 éves szünettel 1992-ig töltötte be ezt a tiszteletet. Kormányzóként pozitív mérleget mondhatott magáénak, iparosította a világ végén elterülő agrárállamot, még a recessziós időszakokban is növekedést produkált. Felesége sikeres ügyvéd, egy lányuk született.

Bill Clinton némiképp a szerencsének köszönheti, hogy 1992-ben a Demokrata Párt elnökjelöltje lett. A viszonylag hosszú kampányidőszak miatt már jó egy évvel a választások előtt el kell határozni az indulást, s 1991-ben elég reménytelen feladatnak látszott a hivatalban lévő republikánus elnököt, George Busht megverni a választásokon. Még tartott az öböl-háború sikeres megvívása okozta nagy népszerűség (az elnök indexe 80% fölött is állt), így a demokraták nagyágyúi nem akartak beleszaladni egy olyan nagy pofonba, mint Dukakis massachusetts-i kormányzó négy évvel korábban. Ennek megfelelően a párt legerősebb emberei, a nagyobb államok kormányzói és szenátorai (Cuomo, Kennedy, Bentsen, Glenn, Gore stb.) nem jelöltették magukat. Így futott be az előválasztásokon a párt második vonalából Bill Clinton. Mire azonban a konvenció ideje eljött, Bush népszerűsége erősen megrendült, ráadásul a két legnépesebb államban, Californiában és New Yorkban a közvéleménykutatások erős demokrata főlényt mutattak. A korábbi outsider Clinton váratlanul esélyt kapott egy esetleges győzelemre, mégis némi meglepetést okozott, amikor a párt egyik erős emberét, Albert Gore, Jr.-t választotta alelnökjelöltnek, s hogy Gore kötélnek állt. A jól szituált politikus családból származó Al Gore jelölése, majd alelnökké választása megszakította azt a rossz sorozatot, melyben a jobb képességű elnökök egyre gyengébb alelnököt vettek maguk mellé (Reagan–Bush–Quayle), s ahol Dan Quayle időnkénti tájékozatlanságával erősen köznevetség tárgya lett.

A Clinton–Gore páros elsősorban azért győzhette le republikánus ellenfeleit, mert Bush elnökségének utolsó éve gazdaságilag katasztrofális mutatókat hozott, s az ország erősen depressziós hangulatba került 1992 őszére. Clinton így a várt-

nál is nagyobb győzelmet aratott. Elnöksége nagyon rosszul indult, egy sokat hezitáló, határozatlan, döntésképtelen politikai képe alakult ki róla a közvéleményben. Egy évvel ezelőtt nagyon kevés esélyt adtak az újraválasztására, de a téli költségvetési huzakodás, valamint a republikánus többségű Kongresszus rossz szereplése januárra visszahozta őt a versenybe. Sőt, májusra 20 pontos előnyt szerzett Bob Dole-lal szemben, s e sorok írásakor is 10–15 pontos előnye maradt republikánus kihívója előtt.

2. táblázat. Clinton vs. Dole az USA egészét tekintve

Időpont	Clinton (%)	Dole (%)	Nem tudja (%)	Minta (fő)
január 07.	46	49	5	?
január 15.	48	49	3	891
január 29.	54	42	4	1039
február 25.	56	40	4	849
március 10.	54	42	4	823
március 17.	54	42	4	865
április 10.	57	40	3	857
április 28.	58	37	5	827
május 12.	58	38	4	856
május 29.	56	40	4	838
június 19.	57	38	5	859
június 30.	54	39	7	818

Forrás: Gallup

<http://www.gallup.com/ratings.html>

<http://allpolitics.com/polls>

<http://www.usia.gov/elections/rich2.htm>

„Our Hope Is Not in Arkansas” — Robert Dole

Robert Joseph Dole 1923. július 22-én született a Kansas állambeli Russelban. 19 évesen — alig egy évvel azután, hogy egyetemista lett — önkéntesnek jelentkezett az Egyesült Államok hadseregébe. 1943 júniusában kezdte meg aktív szolgálatát, s 1944-ben került Európába, az olasz frontra, ahol igen súlyos sérüléseket szenvedett. Jobb karját és vállát többször is megoperálták, de mindmáig nem tudja azokat jól mozgatni, így bal kézzel szokott kezket fogni. 1952-ben jogi diplomát szerzett, s 1960-ig, politikai pályafutása kezdetéig jogásként dolgozott. 1960-ban Kansasból a Képviselőház tagjává választották a Republikánus Párt színeiben, majd négy ciklus után 1968-ban szenátorra. Azóta megszakítás nélkül a Szenátus tagja, 1981–85 között a Pénzügyi Bizottság elnöke (*Senate Finance Committee chairman*), 1985–87 és 1995–96-ban a szenátusi többség (*Senate majority leader*), 1987–95 között a kisebbség vezetője (*Senate minority leader*). Közben a hetvenes évek elején rövid ideig a Republikánus Párt elnöke.

Dole kétszer nősült, második felesége, Elizabeth Dole 1983-tól a Reagan-adminisztráció tagjaként közlekedési miniszter (*secretary of transportation*) volt. Maga Bob Dole negyedszer indul az elnökválasztáson: 1976-ban Gerard Ford al-elnökjelöltjeként szenvedett vereséget a Jimmy Carter – Walter Mondale párostól, 1980-ban Ronald Reagan, 1988-ban George Bush győzte le az előválasztásokon.

Hosszú politikai pályafutása során a Republikánus Párton belül is nagy utat tett meg, hiszen Nixon alatt az egyik legkonzervatívabb rendpártinak számított („Nixon sheriffje”), a hetvenes évek közepén viszont liberális republikánusnak tartották, McGovern demokrata szenátorral is együtt dolgozott az élelmiszerjegy program megmentésén. Az 1976-os kampányban a demokraták elszánt ellenfele volt, az 1980-asban viszont újra mérsékeltnek mutatkozott. 1988-ban Bush „két-kulacsosnak” bélyegezte. Az utóbbi években ismét inkább jobb felé mozdult el, igyekezvén a párt centrumába kerülni — ezúttal sikerrel. Az egyik mérvadó konzervatív lobby, az American Conservative Union 82 pontot adott pályája értékelésekor 100-ból, de osztályzatuk az évek során az 1975-ös 53 pont és az 1994-es 100 pont között mozgott. Ez azt jelenti, hogy Dole '94-ben minden kérdésben a legkonzervatívabb álláspontot képviselte, míg húsz évvel ezelőtt inkább liberálisnak számított.

Számos kérdésben nem változtak Bob Dole nézetei hosszú pályafutása során: ilyenek az abortusz ellenzése, az emberi jogok érvényesítése, a költségvetési hiány csökkentése; míg más kérdésekben inkább pragmatikusnak mutatkozott, s nem ragaszkodott korábbi nézeteihez: ilyenek egyebek mellett az oktatás, a média, az egészségügy egyes problémái vagy a képviselők és szenátorok hivatali idejének korlátozása. Hosszú politikai pályafutása során a Kongresszusban több, mint 12000-szer szavazott, így ellenfeleinek bőven ad lehetőséget a támadásra vélt és valós következtelenségeivel.

„United We Stand, America” — Ross Perot

Ross Perot multimilliomos vállalkozó politikai színrelépése hosszú idő óta a legkomolyabb kísérlet a kétpártrendszer hárompártivá bővítésére. A választásokon szinte mindig indulnak független és kis pártok támogatását élvező jelöltek, általában kevés sikerrel. Igazi veszélyt a jelenlegi struktúrára legutóbb George Wallace jelentett 1968-ban. Wallace abban reménykedett, sem Nixon, sem Humphrey nem szerez 270 elektort, s akkor az ő elektorai dönthetik el a versenyt. Erre nem került sor, hiszen mindkét esélyes jelölt elzárkózott a Wallace-szal történő tárgyalásoktól, s inkább a Képviselőházra bízta volna a döntést. A választási szabályok szerint ugyanis, ha senki sem tudja megszerezni az elektorok többségét, akkor a három legtöbb szavazatot kapott jelölt közül a Képviselőház választja meg az USA elnökét. Végül is nem került erre sor, Wallace csak 46 elektori szavazatot szerzett, Nixon pedig bőségesen teljesítette a 270-es limitet.

Ross Perot 1992-ben egyetlen államban sem tudott győzni, de a szavazatok csaknem 20 %-át kapta meg, ami 1912, az időleges republikánus pártszakadás óta a legjobb harmadik helyes eredmény. Perot azóta mozgalmat, majd pártot szerve-

zett, s a Reform Párt (*Reform Party*) igyekszik bekapcsolódni a másfél évszázada tartó demokrata — republikánus versenyfutásba. Perot 1992-ben inkább Bush táborából hozta el szavazóit, és javította ezzel Clinton esélyeit, az idén azonban nem látszik ilyen tendencia. Perot nagy dilemmája: ő maga induljon-e, vagy más jelöltet állítson. Ha maga indul, dollár-tízmilliókat hívhat le egy szövetségi alapból (a '92-es jó szereplés miatt) és jelentősen több szavazatra is számíthat, viszont megmarad egyszemélyes pártnak. Ha valaki mást indít, talán neves politikusok is csatlakoznak a Reform Párthoz, viszont kisebbek az esélyek a jó szereplésre. Perot jelöltállító konvenciót hívott össze augusztusra, a döntés ott születik meg.

3. táblázat. Clinton vs. Dole vs. Perot

Időpont	Clinton / Dole (%)	Clinton / Dole / Perot (%)
március 10.	54 / 42	47 / 34 / 17
március 17.	54 / 42	46 / 36 / 16
április 10.	57 / 40	49 / 35 / 15
május 12.	58 / 38	47 / 32 / 19
május 29.	56 / 40	49 / 34 / 15
június 19.	57 / 38	49 / 33 / 17

Forrás: Gallup <http://www.gallup.com/ratings.html>
<http://www.usia.gov/elections/rich2.htm>

4. Előválasztások, konvenciók

A pártok jelöltállítása egyedülálló módon zajlik az USA-ban. Az egyik kis párt, az Anti-Masonic szervezte meg először 1831-ben azt a szövetségi szintű pártgyűlést, melyen elnökjelöltet állítottak, s konvenciónak (*convention*) nevezték el. Az első demokrata konvenciót 1832-ben tartották, míg a republikánusok 1856 óta rendeznek hasonló pártrendezvényeket. A négyévente 3–4 napra összegyűlő pártdelegáltak döntenek az elnökjelölt személyéről, a párt irányvonaláról, a párton belüli fontosabb elvi és gyakorlati vitás kérdésekről, megválasztják a párt vezetőit. Mindez még nagyon hasonlít az európai pártok kongresszusaira, ami viszont gyökeresen eltér azoktól, az a konvenciók küldöttek kiválasztása, az előválasztások rendszere.

Korábban a pártgyűléseken (*caucus*) választották meg lépcsőzetes rendszerben azokat a képviselőket, akik hivatalosan dönteni az elnökjelölt személyéről. Az 1910-es évektől azonban folyamatosan elterjedtek a szavazásos rendszerű előválasztások (*primary*), ahol a pártok tagjai valamennyien leadhatták voksukat arra a személyre, akit a legalkalmasabb elnökjelöltnek gondoltak. Folyamatosan nőtt azon államok száma, ahol ilyen titkos szavazáson minden párttag befolyásolhatta nemcsak az elnökjelölt, hanem a szenátorjelöltek, képviselőjelöltek, kormányzó-

jelöltek, polgármesterjelöltek stb. személyét is. Az utóbbi évtizedekben az előválasztások hivatalosan is részévé váltak a választási rendszernek, s minden politikai pozícióért — a bírák kivételével — harcba indulónak, ha szeretné megszerezni a két nagy párt valamelyikének támogatását, először ezeken kell megméretnie magát. Az egyes államok és a két párt előválasztási rendszere hihetetlen változatosságot mutat, ennek még csak vázlatos ismertetésére sem vállalkozhatom e tanulmányban, csupán néhány példát mutathatok be a sokféleből.

A népszavazásos jellegű előválasztások mellett több helyen továbbéltek a hagyományos gyűléses rendszerek is. 1996-ban 37 állam tart demokrata, 42 pedig republikánus előválasztást. Az elnökjelöltek versengését tekintve három nagy típusa van ezeknek: a győztes minden delegátus a konvencióra; a szavazatok arányában osztják el a delegátusokat; és a győztes némileg több delegátushoz jut, mint amit a szavazati arányok biztosítanak. Az egyes államokban különféle módon szabályozott, a delegáltak mandátuma mennyire kötött, s abban is különbségek vannak, hogy ki szavazhat a pártjelöltekről. A legtöbb államban csak azok, akik vagy a regisztrációkor vagy az előválasztás napján az illető párt tagjának nyilváníják magukat (*closed primary*), míg néhány helyen bárki (*open primary*). Ez utóbbiak közé tartozik New Hampshire, a leghíresebb előválasztások színtere.

New Hampshire az USA egyik legkisebb állama mind területét mind lakosságát tekintve. Hírnevét az előválasztások sajátos szabályozásának köszönheti. Törvényben rögzítette, hogy ezeket elsőként kell megtartani, mindig legalább egy nappal korábban, mint bármelyik másik államban. Miután a new hampshire-i előválasztásokon bárki szavazhat, ez nemcsak időben az első erőpróba, hanem olyan nagy fontosságú esemény, ahol tág tere van a politikai játékoknak. A legtipikusabb módja a zavarkeltésnek az szokott lenni, amikor az egyik párt arra mozgósítja híveit, hogy a másik párt listájára szavazzon, még hozzá vagy egy esélytelenebb, vagy egy könnyebben verhető jelöltre. Ezzel néha a hivatalban lévő elnöknek lehet nem kevés kellemetlenséget okozni, máskor egy veszélyes ellenfelet elbizonytalanítani, esetleg visszalépésre kényszeríteni. Ez történt az idén Bob Dole esetében is, a demokraták ellenszavazataikkal jó néhány hétre zavart okoztak Dole számára. A statisztika is aláhúzza New Hampshire jelentőségét, Bill Clinton volt az első, aki annak ellenére tudott nyerni a választásokon, hogy itt saját pártján belül is vereséget szenvedett. Korábban egy new hampshire-i vereség végzetesnek bizonyult a későbbiekben.

Egy másik gyakran emlegetett állam Iowa. Itt nem kevesebb, mint négy hónap és négy forduló kell ahhoz, hogy kiválasszák s a konvencióra a pártok képviselőit. Az egyik döntő momentum az ún. szuperkedd szokott lenni, az a nap, amikor több államban egyszerre lehet a jelöltekre voksolni. 1988-ban húsz állam tartotta ugyanazon a napon előválasztásait, az idén az elnyújtottabb időkeretek miatt jóval kevesebb. Összességében az előválasztások négy hónapja jelenti februártól június végéig az elnökválasztás első nagy szakaszát. Ezeken már eldőlt, a két nagy párt kiket fog elnöknek jelölni a konvenciókon, hiszen 1952 óta nem volt rá példa, hogy az előválasztások vesztesei ne léptek volna vissza.

Amióta a televízió a legfontosabb részévé vált a kampánynak (1960), a konvenciók jól koreografált népünnepélyekké kezdtek átalakulni, a korábbi éles küzdelmek és viták a színpalak mögé szorultak vissza. Napjaink konvenciója négy napig tart, a hivatalban lévő elnök pártja hagyományosan két héttel később rendezi meg, mint a rivális párt. Az idén az 1990 republikánus delegált augusztus 12-én San Diegóban, a négyezer demokrata pedig 26-án Chicagóban fog összegyűlni. Mára mindkét pártban elegendő többséget szerezni az elnökjelöltséghez, a 30-as évekig a demokratáknál ehhez kétharmados többségre volt szükség. Az utóbbi évtizedekben az éles konfrontációk már nem az elnökjelölés kapcsán robbannak ki — a televíziós közvetítés miatt ez gyengítené a győztes esélyeit a másik párti jelölttel szemben —, hanem a pártprogram (*party platform*) kérdésében.

Az első nap a vezérszónoklaté, és ekkor adják a fontosabb politikusok sajtónyilatkozataikat; a második nap számolnak be az előválasztásokról és igazolják a mandátumokat, a hivatalban lévő elnök — a másik pártban a kihívói — ekkor nyújtják be és fogadják el az elkészített pártprogramo(ka)t; a harmadik nap a hivatalos jelölésé; a negyedik az alelnök megnevezésének napja. Az ideális elnökjelölt fehér férfi, aki rendezett családi háttérrel bír, jó egészségnek örvend, kellő politikai tapasztalatot szerzett szenátorként vagy kormányzóként is, a párt centrumában helyezkedik el, elfogadható a legfontosabb irányzatok és az erős emberek számára. Nőt még sohasem jelölt a két nagy párt elnöknek, alelnöknek is csak egyszer, 1984-ben Geraldine Ferrarót. Katolikust is csupán kétszer jelöltek, 1928-ban Alfred E. Smitht és 1960-ban John F. Kennedyt. Mindhárman demokraták voltak, s közülük egyedül Kennedy futott be. Az ideális alelnökre a fentiek ugyanúgy igazak, általában előnyt élveznek a hivatalban lévő alelnökök, de az elnökjelölt választhatja maga mellé korábbi legerősebb riválisát, pártja egyik erős lobbyjának képviselőjét vagy egy kampányban jól használható politikustársát is.

5. A kampány

A kampánynak döntően két fő időszaka van: az előválasztások idején a párton belüli, a konvenció után a másik párti riválisok legyőzése a cél. Az idén a megszokottnál hosszabb csendes időszak volt a kettő között, az előválasztásokat egy kissé korábban, a konvenciókat egy kissé később rendezték az előző ciklushoz képest. A másik ok a finanszírozásban keresendő: Bob Dole-nak elfogyott a pénz májusra az éles párton belüli harc miatt, s hiába tudott volna híveitől pénzt kérni, ha azt a konvenció előtt felhasználja, akkor nem hívhatja le a szövetségi pénzalapból a republikánus elnökjelöltnek járó 62 millió dollárt. A 22-es csapdjába került: hátrányban van Clintonnal szemben, a hátrány ledolgozásához pénzre és időre van szüksége, de ha hozzá akar jutni a pénz döntő részéhez, akkor három hónapot el kell vesztegetnie. Két fegyvere maradt ebben a helyzetben. Májusban lemondott szenátori posztjáról, s ezzel széles sajtónyilvánossághoz jutott; másrészt pártja igyekszik folyamatosan napirenden tartani a Clinton házaspár korábbi arkansasi botrányát, az ún. Whitewater-ügyet. Mindkettővel csak részben lehetett

sikert elérni. A közvéleménykutatások eredményei csak időlegesen javultak meg Dole számára, a szenátusi búcsúbeszéd után egy nappal a nagy nyilvánosság miatt mindössze 6 %-ra csökkent a hátránya, de egy hét alatt visszaállt a korábbi trend; s úgy tűnik, a Whitewater-ügy sem alkalmas Clinton morális lejáratására.

4. táblázat. Clinton vs. Dole május–júniusban

Időpont	Clinton (%)	Dole (%)	N. t. (%)	Közvéleménykutató	Minta (fő)
május 6.	64	33	2	Harris	850
május 9.	50	38	12	Time / CNN / Yankelovich	1001
május 12.	58	38	4	Gallup / CNN / USA Today	856
május 14.	54	37	9	NBC / Wall Street Journal	1001
május 14.	53	34	13	ElectionLine / ICR	1000
május 15.	56	41	3	CBS / New York Times	567
május 16.	56	34	10	Time / CNN / Yankelovich	808
május 21.	56	34	10	ElectionLine / ICR	1000
május 22.	57	35	8	ABC / Washington Post	1007
május 29.	56	40	4	Gallup / CNN / USA Today	838
június 3.	57	38	5	CBS / New York Times	977
június 3.	52	39	9	US News & World Report	1000
június 4.	55	36	9	PoliticsNow / ICR	780
június 9.	55	40	5	Pew Research	1500
június 11.	49	31	20	Harris	1008
június 13.	49	43	8	Time / CNN / Yankelovich	807
június 18.	55	35	10	ABC / Washington Post	796
június 19.	57	38	5	Gallup / CNN / USA Today	859
június 23.	50	38	12	American Viewpoint	1000
június 25.	52	36	12	Gannett	1027
június 30.	54	40	6	ABC / Washington Post	814
június 30.	54	39	7	Gallup / CNN / USA Today	818

Forrás: CBS, CNN, Gallup, Harris, Reuters, USA Today, Wall Street Journal, Washington Post
<http://www.gallup.com/ratings.html> <http://allpolitics.com/polls>
<http://www.politicsnow.com/resource/polltrak/> <http://www.usia.gov/elections/rich2.htm>
<http://reuters.gnn.com/19960621/RTRNEWSPOLL.html> <http://web1.cbs.com/campaign96/polls/>
<http://interactive.wsj.com/edition/resources/documents/> <http://www.usatoday.com/election/>

A kampánynak négy fontos területére szoktak koncentrálni: a szükséges pénz előteremtése, a választási üzenetek kidolgozása és frappáns megfogalmazása, a nyilvánosság megteremtése s végül a kampányhoz szükséges munkaerő előteremtése, azaz a kampánystáb felállítása és az önkéntesek megszervezése.

A pénzügyi háttér biztosítása (*fund raising*) a kampány egyik kulcsfeladata. Abraham Lincolnnak még elegendő volt 100 ezer dollár a megválasztásához, manapság azonban csillagászati összegek forognak a kampányban. Az 1992-es választási költségek — a jelöltek pénzügyi elszámolása alapján — 3,2 milliárd dollárra rúgtak, ebből az elnökválasztás 550 millióba került. A legtöbbet, 130 milliót Bill Clinton költötte. A hivatalban lévő politikus (*incumbent*) általában kevesebbet kell költsön, hiszen a neve már ismertebb, s politikai hirdetések nélkül is gyakran szerepel a médiában. A kongresszusi választások még többre kerülnek (1992-ben 678 millió), egy nagyobb állam szenátori helyéért gyakran fejenként 20–25 millió dollárt is fel kell hajtaniuk a jelölteknek.

Az elnökválasztásokon a legnagyobb bevételek egy központi pénzalapból származnak (*matching funds*), ahová az adófizetők évente 3, családi adózás esetén 6 dollárt irányíthatnak át adójukból. Ebből az a jelölt részesedhet, aki legalább 20 államban 5–5 ezer dollárt össze tud gyűjteni 250 dolláros egyéni befizetésekből. Ez 1992-ben 55,2 millió, 1996-ban 62 millió támogatást jelent a két nagy párt elnökjelöltjeinek; ugyanakkor ehhez az összeghez csak akkor juthatnak hozzá, ha beleegyeznek abba, hogy az idén a konvenciók végéig — saját bevételeiket is ide számítva — nem költenek többet 37,1 milliónál. E rendelkezés miatt került pénzügyi zavarba Bob Dole. A többi pénzt egyéni és vállalati támogatásokból, valamint a politikai szervezetektől szerzik meg a jelöltek. Az egyes személyek a jelölteknek 1000, a pártoknak 20 ezer dollárt adhatnak, összesen évente 25 ezret; míg a politikai szervezetek jelöltenként 5000 dollárt támogatást nyújthatnak. A vállalatok egészen a hetvenes évekig legálisan nem támogathatták az elnökjelölteket, Nixon alatt történt ebben változás. Általában az a legfőbb elv, hogy mindenkitől annyi pénzt kell beszélni, amennyit tud és hajlandó adni, még a kevésbé tehetősebb polgároktól is elkérnek 5–10 dollárt különféle pénzfelhajtó akciókkal és rendezvényekkel. Minthogy a pártokat kevesebb szabály és limit köti, mint magukat a jelölteket, az utóbbi időben megnőtt a pártok pénzügyi szerepe, és létrejöttek az ún. összehangolt pártkampányok (*coordinated campaign*). Ez egy új jelenség az amerikai politikában, de még mindig nem hasonlítható az európai politikai kampányok összehangoltságához. A szavazók jó része a választásokon a személyes szimpátiáktól függően megosztja a szavazatait a két párt különféle jelöltjei között, s nem mindig kifizetődő politikailag együtt mutatkozni az azonos párti jelölteknek.

A legtöbb pénzt a politikai hirdetésekre költik (*paid media*), míg a legtöbb energiát a választók megszólítása emészti fel. Ezt el lehet érni a sajtóban való szerepléssel (*earned media*, ennek legérdekesebb színfoltját az elnökjelöltek 1960-tól kezdődően megrendezett televíziós vitái jelentik), postai úton (*direct mail*), személyesen (*door-to-door*) vagy telefonon. A választási bizottságoknál nyilvánosak az előválasztások adatai, így pontosan tudni lehet, melyik választáson ki melyik párttal szimpatizált. Más és más a megkeresés módja a saját és az ellenfél táborában, valamint a magukat egyik párthoz sem tartozónak nyilvánító polgárok (*independents*) között. Minthogy az USA-ban nincs kampánycsend, a legtöbb embert megmozgató akcióra a választás napján kerül sor, amikor a saját tábor minél tökéletesebb mozgósítása a cél (*GOTV = Get-Out-the-Vote*).

Az elnökválasztást a múlt század közepe óta minden államban azonos napon — november első hétfője utáni kedden — kell megtartani. Elnökválasztási évben egyúttal újraválasztják a teljes Képviselőházat (2 éves ciklus), és a Szenátus 1/3-át (6 éves ciklus), számos államban a kormányzókat, sok helyen a polgármestereket és helyi tisztségviselők tucatjait. A szavazás, történjen akár egy mechanikus szerkezettel vagy elektronikus módon, így jó néhány percet igénybe vesz. Elterés van abban a vonatkozásban is az államok között, hogy a választópolgár az elnök és alelnökjelöltek nevét látja-e a szavazólapon, vagy az általuk jelölt elektorokét, vagy mindkettőt. Az is előfordul, egy-egy jelöltet több párt is támogat, így történetelt meg az 1980-as választásokon, hogy a kulcsfontosságú New York államban hiába kapott a demokrata jelölt több szavazatot, mint a republikánus, Reagan egy konzervatív kis pártra adott szavazatokkal mégis megelőzte Cartert.

A választás napján általában már kiderül, ki lesz az elnök, noha formális megválasztására csak néhány héttel később kerül sor. Az is elő-előfordul, hogy az elektorok közül néhányan mégsem arra szavaznak, akihez mandátumuk kötődik, Nixonnal ez minden választáson megtörtént. Arra azonban, hogy a hűtlen elektorok mást választottak volna elnöknek, mint amire felhatalmazták őket, még nem volt példa. Az elnök 1933-tól kezdve már nem márciusban, hanem január 20-án délben veszi át a hivatalt elődjétől. Ezzel némileg lerövidült az átmenet időszaka, bő két hónapig áll az ország élén a béna kacsának (*lame duck*) nevezett előd.

6. Stratégia

Az amerikai politikában pontosan tudják, hogy átlagos szavazópolgár csak a statisztikusok és a kezdő politológusok agyában létezik. A valóságban a választók annyira sokféleképp gondolkodnak, hogy az egész kampány sikerét veszélyeztetné, ha nem tudnák őket kellő számú státuscsoportra bontani. A bőrszín, a származás, a nem, az életkor, a vallás, a neveltetés, az iskolázottság, a családi állapot, a foglalkozás, az USA-n, az egyes államokon és városokon belüli lakhely, a hobby, a különféle szervezetekben, egyletekben való tagság stb. kombinációi mind-mind eltérő választói magatartást jelenthetnek. Az amerikai társadalom rendkívül differenciált, de oly mértékű az önszerveződése, hogy ez némileg megkönnyíti a politikusok dolgát. A kampány — többek között — azért sokkal hosszabb az Európában szokásosnál, hogy legyen idő a különféle érdekcsoportokkal tárgyalni, egyezkedni, megállapodni az erkölcsi és anyagi támogatás későbbi viszonzásának módjairól.

A különféle politikailag is megnyilvánuló szervezeteket együttesen politikai akcióbizottságoknak nevezik (*PAC = Political Action Committee*). Ezek nagyon széles körben szerveződnek, ide tartoznak — többek között — a szakszervezetek, a szakmai csoportosulások, a vállalati érdekcsoportok, az ideológiai alapon vagy egyes ügyek mentén szerveződő csoportosulások, az etnikai alapon működő szervezetek. Minden olyan szerveződés, amelyik befolyásolni igyekszik a választásokat, ennek érdekében pénzt gyűjt a tagjaitól és pénzt ad a jelölteknek, politikai információkat szolgáltat, hirdet, rendezvényeket szervez stb.

Az amerikai szóhasználat szerint ott a választások előtt kell koalíciókat kötni, a különböző érdekcsoportokkal történő alkudozás sok tekintetben eldönti az elnökválasztás kimenetelét. A legfontosabb megállapodások írásban is rögzítettek, s a koalíciók zajos kampányban hirdetik, kire is kell szavazni. A PAC-k egy része eleve egyik vagy másik pártot és jelöltet támogatja, de egy másik részük elmozdítható korábbi pozíciójából. Hagyományos demokrata bázisnak számítanak a szakszervezetek, az emberi jogi szervezetek többsége, a közalkalmazottak, az afro-amerikai, a zsidó szervezetek, a feministák, a melegek stb. Inkább a republikánusok bázisát erősítik a katolikusok, a háborús veteránok, a farmerek szervezetei, a konzervatív szellemiségű egyletek, a leggazdagabbak exkluzív country clubjai stb. Az üzleti élet erősen megosztott, a legnagyobb cégek pedig kínosan ügyelnek arra, hogy egyformán támogassák mindkét jelöltet, ugyanannyi pénzt adjanak kampányaikra.

Az egyensúly dinamikus, és földrengésszerű győzelmet eredményezhet, ha sikerül a szokottnál „szélesebb” koalíciót létrehozni. Erre két példa is adódott az elmúlt évtizedekben: Ronald Reagan korábbi szakszervezeti kapcsolatait kamatoztatva sok, korábban a demokratákhoz tartozó PAC-vel egyezett meg, az így elhódított szavazókat hívták Reagan-demokratáknak. 1984-ben a szavazatok 59 %-ával 49 államban győzött, az 538-ból mindössze 13 elektori szavazatot átengedve kihívójának. Az ellenpélda éppen Bill Clinton volt, aki nemcsak visszaszerezte a hagyományos szavazóbázist a republikánusoktól, de évtizedek óta a legszélesebb demokrata koalíciót tudta felmutatni. Az átlagosnál szélesebb koalíciónak azután ára is volt: a sok odaigért miniszteri poszt miatt kellett afro-amerikai nőt keresni igazságügyminiszternek, s két jelölttel felszűlni; de ezzel volt összefüggésben a sokáig tartó döntésképtelenség is. Clinton túl sok csoport felé ígérkezett el, így a konkrét ügyekben gyakran nem tudott kompromisszumot találni.

A kampány másik vetülete területi alapon működik. Az 50 államnak — mint láttuk — nem azonos a súlya, egyedül California több elektori szavazatot jelent, mint egy tucatnyi gyéren lakott állam 3–4–5 elektori voksa együttesen. A 10 legnagyobb lakossággal rendelkező állam szavazói gyakorlatilag eldönthetik a végeredményt; másrésztől azonban igaz a sok kicsi sokra megy elve is, tehát be kell gyűjteni minden elektori szavazatot, amit csak lehet. A fontossági sorrendről Richard Nixon tudna igen sokat mesélni, 1960-ban úgy veszített J. F. Kennedyvel szemben, hogy az utolsó kampánynapot Alaskában töltötte, miközben Illinois-ban 9 ezer, Missouriban 10 ezer és New Mexicóban 2300 szavazat hiányzott ahhoz, hogy már 1961-ben elnök lehessen. Nem egészen 22 ezer szavazat döntötte el 69 millióból a választást, ez volt az évszázad legszorosabb küzdelme.

Az államok egy részében többé-kevésbé lefutottnak tűnik már jó előre a verseny. Illik kihasználni a hazai pálya előnyét — ez az amerikaiak erős lokálpatriotizmusa miatt nem szokott problémát jelenteni: legutóbb a Clinton–Gore páros gond nélkül hozta Arkansas-t és Tennessee-t, míg Bush és Quayle is begyűjtötte Texast és Indianát. Vannak hagyományosan erős háttérrel jelentő területek is: ilyenek számítanak demokrata részről a liberális keleti parti államok (kiegészülve a fővárossal), azután nyugatabbra Wisconsin, Oregon, Minnesota, Washington.

A republikánusoknak kötelező a győzelem a déli államok jó részében, s nyugaton a Montana–Idaho–Nevada–Arizona sávban. Ha ezek a pártonként mintegy 150 elektort jelentő államok nem hozhatóak, már jó előre eldőlték a választások. Clinton 1992-ben 19 államról és ezzel 171 elektori voksról eleve lemondott, amikor kampányát George Stavropoulos és Micky Kantor vezetésével megtervezte. A maradék 31+1-et azután egy hangya szorgalmával gyűjtötte be, a 31-ből egyedül North Carolina veszett el 19 ezer szavazattal (2,5 millióból), míg cserébe Nevada és Georgia — hagyományos republikánus háttere ellenére — nyerhetőnek bizonyult. Összességében mégis elmondható: a Clinton-stáb egy sebész pontosságával hajította végre a választási hadműveletet.

A fentiek nyomán már látszik, hogy általában 8–10 államban folyik igazán vére menő küzdelem, ezeket hívják *key battleground states*-nek, azaz a küzdelem kulcsfontosságú harcmezőinek. Ezek közé tartozik a legtöbbször California, Texas, Pennsylvania, és a három hagyományos ipari állam, Illinois, Ohio és Michigan. A fenti 6 állam 170 elektori voksot, és ezzel gyakran a mérleg nyelvét jelenti. California megnyerése önmagában felér egy fél győzelemmel, de nem mindig bizonyul elegendőnek a végső sikerhez. 1992-ben már a nyáron oly nagy volt ott Clinton előnye, hogy igazából nem volt kérdéses az 54 elektor sorsa. Texasról viszont Clinton lemondott, és ezzel gyökeresen felforgatta a hagyományos demokrata kampányelveket. Mindkét ellenfele, Bush és Perot is texasi volt, így észszerűnek látszott nem sok pénzt és időt pocsékolni rá, ugyanakkor ez egy óriási lélektani terhet jelentett. Amióta Texas önálló államként része az USA-nak, demokrata elnökjelölt sohasem tudott nyerni, ha Texasban veszített. Clinton egy másfél évszázados hagyományt tört meg 1992-ben, igaz néha feltűnt kampánybuszával Texasban is, ha a közvéleménykutatások kis hátrányt mutattak Bush-sal szemben, de ez főként arra volt jó, hogy Busht otthon tartsa, azaz távol az igazi küzdelmek színtereitől. Az egyre zavarodottabb republikánus elnök egészen a legutolsó időkig kénytelen volt délen maradni, hogy hagyományos szavazóbázisát megnyerje magának, s nem maradt elég ideje a Középnnyugatra.

Hasonló, csaknem kétévszázados trend figyelhető meg a republikánusok és Ohio viszonylatában, ők akkor nem tudtak elnökválasztást nyerni, ha Ohiót elveszítették. Végül, de nem utolsósorban mindkét pártra igaz szokott lenni, hogy ha a három középnnyugati ipari államból kettőt meg tudnak nyerni, akkor meglesz a végső győzelem is. Ebben az évszázadban csupán egyetlen kivétel volt, 1976-ban a Carter–Ford versengés, amikor a hivatalban lévő republikánus elnök hiába nyert a Középnnyugaton, georgiai származású ellenfele a világháború után erősen republikánus déli államokban tönkreverte.

A valóságban a fenti statisztikai adatok mögötti lényeg a fontos. Texas azért volt kulcsa sokáig a demokrata győzelemnek, mert egy totális déli vereség túl nagy, gyakorlatilag behozhatatlan hátrányt jelentett a republikánusokkal szemben. A másik oldalon viszont a középnnyugati ipari államokban erős demokrata szakszervezeti bázist jelentő munkásokat kellett legalább részben megnyerni ahhoz, hogy egy republikánus jelölt befuthasson. A Középnnyugat ráadásul — minthogy az ipar mellett itt húzódik az egyik fontos farmerövezet is — társadalmi össze-

tételét tekintve jól reprezentálja az USA lakosságának egészét is, ezért alkalmas Ohio, Illinois és Michigan indikátornak a választások végső kimenetelére.

5. táblázat. Clinton vs. Dole a legnépesebb 10 államban a legutóbbi adatok szerint

Állam	Időpont	Clinton (%)	Dole (%)	Nem tudja (%)	Minta (fő)
California	június 10-16.	57	34	9	719
New York	június 7-15.	63	30	7	978
Texas	június 3-13.	42	42	16	786
Florida	június 1-10.	48	35	17	1632
Pennsylvania	márc. 30-ápr. 2.	51	34	15	689
Illinois	május 1-11.	56	28	16	400
Ohio	május 3-6.	52	39	9	806
Michigan	június 19-24.	49	40	11	839
New Jersey	június 13-19.	53	34	13	646
North Carolina	június 10-16.	42	48	10	829

Forrás: Field Poll (CA), Quinnipac Coll. (NY), University of Texas (TX), New York Times (FL), Keystone Poll (PA), St. Louis Post (IL), WNBS / Gallup (OH), EPIC-MRA (MI), Newark Star Ledger (NJ), Mason–Dixon (NC).
<http://www.usatoday.com/elect/> <http://www.politicsnow.com/resource/polltrak/>
<http://www.politicsnow.com/news/AP/>

Az 1996-os küzdelem — a nyári adatok szerint — nagy mértékben hasonlítani fog a négy évvel ezelőttihez. California és New York, minden bizonnyal Clintoné lesz, míg Dole nem kis energiát és pénzt kell fektessen Texas, Florida és North Carolina megnyerésébe. Csak ha ez megvan, akkor tudja idejének jó részét a Középnnyugaton tölteni, ahol nagyon nagy hátrányt kell ledolgoznia ahhoz, hogy elnök lehessen. Erre azonban igen csekély az esélye.

Felhasznált fontosabb irodalom

A. Könyvek, tanulmányok

- Aldrich, John H. – Gary J. Miller – Charles W. Ostrom, Jr. – David W. Rohde, *American Government: People, Institutions, and Policies*, Boston, etc., Houghton Mifflin Co., 1986.
- Alexander, Herbert E., *Financing Presidential Election Campaigns*.
<http://www.usai.gov/elections/alex2.htm>
- The Almanac of American Politics, 1990. The Senators, the Representatives and the Governors: Their Records and Election Results, Their States and Districts*, Washington, D. C., National Journal, 1989. [Újabb kiadása 1993-ban jelent meg, s azóta interneten is elérhető:
<http://www.politicsnow.com/resource/almanac/index.htm>]

- America Votes: A Handbook on Contemporary American Election Statistics*, Vols. 18–20, Washington, D. C., Elections Research Center – Congressional Quaterly, 1989–1993.
- Bibby, John F., *United States Political Parties*.
<http://www.usai.gov/elections/bibby.htm>
- Congressional Quaterly's Guide to the Presidency*, ed. by Michael Nelson, Washington, D. C., Congressional Quaterly, 1989.
- Congressional Quaterly's Guide to U. S. Elections*, ed. by Michael Nelson, Washington, D. C., Congressional Quaterly, 1985². [1975¹, 1994³]
- Congressional Quaterly's Politics in America, 1992: The 102nd Congress*, ed. by Phil Duncan, Washington, D. C., Congressional Quaterly, 1991. [Az újabb kötetek 1993-ban és 1995-ben jelentek meg]
- The Constitution of the United States of America*, Washington, D. C., U. S. Government Printing Office, 1976.
- Denton, Robert E., Jr., *The 1992 Presidential Campaign: A Communication Perspective*, Westport, Co. – London, Praeger, 1994.
- Janda, Kenneth – Jeffrey M. Berry – Jerry Goldman, *Az amerikai demokrácia*, Bp., Osiris, 1996. [1988/1994] E munka már tartalmazza az Alkotmány XXVII. kiegészítésének szövegét is, igaz a Britannica magyar változatából átemelt fordítás alapvető nyelvtani gondokkal küszködik.
- McDonough, James T., *Primaries and Caucuses: The Struggle for Delegates*.
<http://www.usai.gov/elections/mcdon.htm>
- Mitchell, Ralph, *Az Egyesült Államok Alkotmánya: Történet, dokumentum, mutatók*, („Magyar Felsőoktatás Könyvek 1.”), Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995. [1986]
- Newman, Bruce I., *The Marketing of the President: Political Marketing as Campaign Strategy*, Thousand Oaks – London – New Delhi, Sage, 1994.
- 1990 Census of Population. General Population Characteristics: United States*, Washington, D. C., U. S. Department of Commerce, 1992.
- 1990 Census of Population and Housing. Population And Housing Unit Counts: United States*, Washington, D. C., U. S. Department of Commerce, 1993.
- 1994 Election Results, *Congressional Quaterly*, vol. 52. (1994), No. 44, November 12, 1994.
- An OutLine of American Government*, Washington, D. C., United States Information Agency, 1990.
- Polsby, Nelson W. – Aaron Wildawsky, *Presidential Strategies of American Electoral Politics*, New York – London, The Free Press – Collier Macmillan, 1991⁸. [1964]
- Wayne, Stephen, J., *The Road to the White House, 1992: The Politics of Presidential Elections*, New York, St. Martin's Press, 1992.
- Weissberg, Robert, *Politics: A Handbook for Students*, San Diego, etc., Harcourt Brace, Jovanovich, 1985.

B. Internet hírforrások:

1. Általában:
<http://www.federal.com/Political/html> [All Things Political]
<http://www.vote-smart.org/> [Vote Smart]
<http://www.fec.gov/> [törvények és költségek]
<http://www2.spring.com/~epub/> [a 25 legolvasottabb hírforrás]
<http://www.Allpolitics.com/> [CNN/Time hírei]
<http://www.politicsnow.com/> [AP / ABC / Newsweek / Washington Post hírei]
2. Pártok és jelöltek
 Demokraták: <http://www.democrats.org/>
 Republikánusok: <http://www.rnc.org/>
 Perot pártja: <http://www.reformparty.org/>
 Clinton: <http://www.cg96.org/>
 Dole: <http://www.dole96.com/dole96/main.html>
 Életrajzok: <http://dolphin.gulf.net/Primaries.html>
3. Hírügynökségek, televíziós hírek, közvéleménykutatás:
<http://www.politicsnow.com/news/AP/> [AP – regisztrációt igényel]
<http://reuters.gnn.com/> [Reuters]
<http://www.politicsnow.com/news/ABC/> [ABC]
<http://www.cnn.com/> [CNN]
<http://www.decision96.msn.com/> [NBC]
<http://www.gallup.com/> [Gallup]
4. Fontosabb napilapok:
<http://www.wsj.com/> [Wall Street Journal – regisztrációt igényel]
<http://www.usatoday.com/> [USA Today]
<http://www.nytimes.com> [New York Times – pénzért fizethető elő]
<http://nytimesfax.com/> [New York Times – Adobe Acrobat]
<http://www.politicsnow.com/news/WashPost/> [Washington Post]
<http://www.chicago.tribune.com> [Chicago Tribune]
<http://www.globe.com/> [Boston Globe]
<http://www.politicsnow.com/news/LATimes/> [L.A. Times]
<http://www.sfgate.com/chronicle/> [San Francisco Chronicle]
5. Heti- és kétheti lapok:
<http://voter96.cqalert.com/> [Congressional Quaterly]
<http://www.politicsnow.com/news/Newsweek/> [Newsweek]
<http://www.pathfinder.com/ »»» time> [Time]
<http://www.usnews.com/> [U.S. News & World Report]
<http://dolphin.gulf.net/> [Washington Weekly – pénzért fizethető elő]

C. Televízió híradók:

CNN	[szerencséseknek]
ABC	[esti híradója a SKY NEWS-on 1.30-kor]
CBS	[esti híradója a SKY NEWS-on 0.30-kor]
NBC	[híradó a SUPER CHANNEL-en 1.30-kor]

D. Itthon:

A napilapok mellett főként a Magyar Narancs rendszeres tudósításai ajánlhatók.